ויקהל*ב

א. אויף דעם פסוק[1] „ויעש בצלאל את הארון", שטייט אין מדרש[2]: „בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה המשכן בא ואמר לבצלאל אמר לו מהו המשכן הזה אמר לו שישרה הקב"ה שכינתו בתוכו*[2] ומלמד לישראל תורה אמר לו בצלאל והיכן התורה נתונה אמר לו משאנו עושים את המשכן אנו עושין הארון א"ל רבינו משה אין כבודה של תורה בכך אלא אנו עושין הארון ואח"כ המשכן[3] לפיכך זכה שיקרא על שמו שנאמר ויעש בצלאל את הארון".

פון דעם מדרש איז משמע אז דער תוכן ענין הארון איז אַ באַזונדער זאַך פון השראת השכינה במשכן, און אַזוי איז משמע לכאורה פון אַן אַנדער מדרש[4], אַז נאָך דעם בויען דעם משכן האָט דער אויבערשטער געזאָגט „תקנתם אכסניא לעצמי ועכשיו תקנו אכסניא לתורה שתהא שרוי' אצלי".

איז ניט פאַרשטאַנדיק: הן אמת אַז דער מקום התורה איז דער ארון[5], אָבער עיקר מנוחת והשראת השכינה איז דאָך אויך געווען אין און דורך דעם ארון[6], און ווי דער רמב"ן[7] איז מבאר אַז „עיקר החפץ במשכן" איז „מקום מנוחת השכינה שהוא הארון", היינט ווי טיילט מען עס פאַנאַנדער, אַז כללות המשכן והמקדש איז צוליב „השראת השכינה" און דער ארון איז „מקום התורה".

ב. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים:

די השראת השכינה במשכן דאקרי מקדש[8] איז אַנגעזאָגט געווארן כמש"נ[9] ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, און פון דעם שינוי הלשון „בתוכו לא נאמר אלא בתוכם" לערנט מען אָפּ אַז דאָס איז פאַרבונדן מיט אַ צווייטען ענין — ושכנתי בתוך כאו"א[10].

דער ביאור פון השראת השכינה אין דעם „בתוך" — אין דעם מקדש הפרטי — פון יעדן אידן:

בסיום פון מס' חגיגה זאָגט די גמרא: א"ר אבהו אר"א ת"ח אין אור של

---

*) וסיום מס' חגיגה. וראה לעיל ע' 309 ואילך.

1) פרשתנו לז, א.

2) שמו"ר פרשתנו פ"נ, ב. וראה תנחומא כאן ו. (תנחומא בובער ח).

*2) שישרה .. בתוכו: הל' „שישרה" — צע"ק מאגה"ק סכ"ג. וסו"ס כה (קמא, א).

3) וכן ס"ל שם פ"נ, א. וראה במפרשי המדרש שם שדרשא זו פליגא על הא דברכות (נה, א) דבצלאל עשה המשכן תחלה. ועד"ז קה"ר פ"ז בפסוק יא (ולדעת היפ"ת כן ס"ל בשמו"ר שם, ד). וראה אוה"ת פרשתנו ע' ב'רג. ואכ"מ.

4) מדרש אבכיר — הובא בילק"ש תרומה רמז שסח.

5) ראה גם שמו"ר פרשה לד, ב. וראה יומא עב, ב: מכאן לת"ח וכו'. ובכ"מ.

6) כפשטות הכתוב (תרומה כה, כב) ונועדתי לך שם גו'. וראה גם תנחומא פרשתנו ז: ולמה פ' בארון מלאכתו וכו' בשביל ששם צלו של הקב"ה שהוא מצמצם שם שכינתו. ולהלן שם: שהמשכן כולו לא נעשה אלא בשביל הארון שהשכינה בתוכו. ובכ"מ.

7) ר"פ תרומה.

8) עירובין ב, א. וש"נ.

9) תרומה כה, ח.

10) ר"ח (שער האהבה פ"ו ד"ה ושני פסוקים). ובכ"מ.

גיהנם[11] שולטת בהן[12] ק״ו מסלמנדרא ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו ת״ח שכל גופן אש דכתיב[13] הלא כה דברי כאש נאום ה׳ על אחת כמה וכמה. אמר ר״ל אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל ק״ו ממזבח הזהב מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל שמלאין מצות כרימון דכתיב[14] כפלח הרימון רקתך אל תקרי רקתך אלא ריקנין שבך על אחת כמה וכמה.

בפשטות לערנט מען אַז די שייכות פון די צוויי מימרות איז: בהמשך צו דער סוגיא פריער וואָס רעדט וועגן דעם ציפוי פון די מזבחות — מזבח הזהב והנחושת, וועלט אַראָפגעבראַכט די מימרא פון ר״ל אַז „אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל ק״ו ממזבח הזהב״, וואָס די הדגשה איז אין דעם וואָס דער מזבח איז געווען מצופה זהב, און מענין זה וועלט געבראַכט פריער די מימרא פון ר״א וואָס רעדט וועגן דעם אַז „אין אור של גיהנם שולטת״ אין „ת״ח״.

לפי״ז איז אָבער ניט פאַרשטאַנדיק:

א) אויב אַזוי האָט דאָך פריער גע־דאַרפט קומען די מימרא פון ר״ל „ק״ו ממזבח הזהב״ — און ערשט דערנאָך די מימרא פון ר״א בנוגע ת״ח, וואָס לויט איר תוכן האָט זי ניט קיין שייכות לעניננו.

ב) עיקר הסוגיא וועגן פושעי ישראל אין שייכות צו שליטת גיהנם (און וועגן גיהנם בכלל) איז אין מס׳ עירובין[15], וואָס דאַרט וועלט (אויך) געבראַכט די מימרא פון ר״ל אַז פושעי ישראל אין אור של גהינם שולטת בהן כו׳, און ויבאַלד אַזוי האָט דאָך די גמרא געדאַרפט דאַרטן ברייגנגען אויך די מימרא פון ר״א „ת״ח אין אור של גיהנם שולטת בהן כו״, וואָרום (א) דאַרטן איז די עיקר הסוגיא בענין זה, דאַקעגן אין חגיגה איז עס נאָר בדרך אגב; (ב) מס׳ עירובין איז פאַר מס׳ חגיגה.

ג) דאָס וואָס ר״ל זאָגט „ק״ו ממזבח הזהב . . שאין עליו אלא כעובי דינר זהב . . אין האור שולטת בו״, איז לכאורה אַ הדגשה הפכית פון דעם אויספיר פון דער גמרא פריער, אַז לויט די רבנן איז „מיבטל בטל ציפוין גבייהו״, דער ציפוי פון מזבח הנחושת והזהב איז בטל צו די מזבחות (און דערפאַר איז דער מזבח ניט מקבל טומאה): במאמר ר״ל איז מודגש די שטאַרקייט (העדר הביטול) פון דעם ציפוי זהב של מזבח, אַז דער ציפוי האָט זיך געהאַלטן און פאַרהיט דורך זיין שטאַרקייט די כלי, דעם מזבח ביז אַז „אין האור שולטת בו״[16].

ג. אויך דאַרף מען פאַרשטיין כמה דיוקים אין די מימרות פון דער גמרא. ומהם:

א) דער ק״ו פון מזבח הזהב וואָס די גמרא זאָגט בנוגע צו „פושעי ישראל״ איז דאָך גילטיק במכש״כ וק״ו בנוגע צו ת״ח, אַז כשם ווי דער זהב לאָזט ניט צו

11) להעיר מזוהר פרשתנו (רג, סע״ב. ועד״ז ח״ג רעג, א. וראה שם ח״ב פט, סע״ב) דלפי דאשא וחייבין גהינם אית לון נייחא בשבת נצטוו בפרשתנו (לה, ג) „לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת״.

12) ראה גם זהר פרשתנו ר, רע״א. זח״א קלב, רע״א.

13) ירמי׳ כג, כט.

14) שה״ש ד, ג.

15) יט, א.

16) ובפרט לפי פי׳ התוס׳ כאן ד״ה שאין (ראה חדא״ג שם) — שהציפוי של זהב מגין על העץ שלא ישרף.

קיין פייער צום מזבח[17], איז אויך די תורה פון ת״ח לאָזט ניט צו צו־זיי דעם אור של גיהנם, אויב אפילו זיי האָבן געטאָן ענינים בלתי רצויים פאַר וועלכע עס קומט אור של גיהנם (לולי זכות התורה).

איז דאָך ניט פאַרשטאַנדיק: (א) די גאַנצע מימרא וועגן ת״ח איז, לכאורה, איבעריק, וואָרום מען קען עס אַרויס־לערנען במכש״כ פון דעם ענין (ומימרא) בנוגע צו פושעי ישראל[18] ? (ב) ווען די גמרא ברענגט יע די מימרא מיוחדת וועגן ת״ח — פאַרוואָס דאַרף מען האָבן אַן אַנדער ק״ו, עס קען דאָך נוצן דער זעלבער ק״ו פון מזבח ?

די קשיא ווערט נאָך שטאַרקער: סלמנדרא איז אַ שרץ טמא[19] (אַדער עכ״פ אַ חי׳[20]) — טאָ פאַרוואָס זאָל מען אָפלערנען אַן ענין בנוגע צו ת״ח פון אַ שרץ, בשעת מען קען דאָס אָפלערנען פון מזבח הזהב וואָס אין בית המקדש ?

ב) וויבאַלד אַז די ״ת״ח״ און ״פושעי ישראל״ געפינען זיך ביידע אין גיהנם פאַר זייערע עבירות[21], נאָר דער אור של גיהנם איז אין זיי ניט שולט (ביי דעם ערשטן פאַל — ווייל זיי זיינען ״ת״ח״, און ביי דעם צווייטן — ווייל זיי זיינען ״מלאים מצות״), איז פאַרוואָס רופט מען זיי: אין ערשטן פאַל נאָר ״ת״ח״ און אין דעם צווייטן — נאָר ״פושעי ישראל״ ?

ד. דער ביאור בכ״ז:

דער פאַרבונד און חיבור[22] פון אידן מיט׳ן אויבערשטן איז דורך צוויי ענינים: דורך לימוד התורה און דורך קיום המצות. ס׳איז אָבער דאָ אַ חילוק צווישן זיי:

בשעת אַ איד לערנט תורה און פאַרשטייט חכמתו ית׳ בשכלו, ווערט ער מיוחד מיט תורה אַ ״יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו . . להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה״[23], דער מציאות האדם ווערט תורה:

משא״כ בא מצות, כאָטש דורך קיום המצות ווערט דער מקיים המצוה אַ ״מרכבה״ צום רצון העליון, ער ווערט אָבער ניט מיוחד מיט דער מצוה (ווי מיט תורה)[24].

און דאָס איז דער חילוק צווישן די צוויי מימרות פון ר״א און ר״ל: ר״א רעדט וועגן מעלת התורה ביי אידן — ״ת״ח״ — וואָס דורך תורה ווערן די ת״ח ״גופן אש״ וואָס אש דאָ מיינט (דברי כאש, ד. ה.) תורה: זיי ווערן אינגאַנצן מיוחד מיט תורה און אלקות, ביז אַז תורה וועט זייער מציאות, כנ״ל:

---

17) כפי פי׳ החדא״ג בתוס׳ (כנ״ל בהערה שלפנ״ז).

18) בתוס׳ עירובין (יט, רע״א): דפושעי ישראל פניהם משחירים • ואלו תלמידי חכמים כלל וכלל לא (וראה לקמן הערה 60). אבל כאן בהסוגיא אין רמז לחילוק זה (גם לא בפרש״י ותוס׳ כאן). וראה עיון יעקב לעין יעקב כאן שגם התוס׳ כאן בא לתרץ קושיא הנ״ל. וצ״ע. וראה פי׳ הר״ף וחידושים לע״י.

19) ראה תוס׳ כאן. פרש״י חולין קכז, א ד״ה סלמנדרא.

20) ראה פרש״י כאן. ענף יוסף לע״י כאן. ערוך השלם בערכו.

21) ראה ענף יוסף לע״י (בשם הר״מ דליאון).

•) להעיר מר״ה (יז, א): פניהם דומין לשולי קדירה. וראה מגילה יא, א.

22) מצות מל׳ צוותא וחיבור (לקו״ת בחוקותי מה, ג).

23) תניא פ״ה.

— ועפ״ז הוא רק ע״י ידיעת התורה (וכן ״כולא חד״ דלקמן), משא״כ באם לא ידע כו׳, אף ש(בתושב״כ) מברך ברכת התורה (ראה לקו״ת ויקרא ה, ב). ויל״ע בהמשך תער״ב (שלהי תער״ג. ד״ה ויגדלו הנערים תרע״ה).

24) תניא שם ובפכ״ג.

ר״ל רעדט וועגן דער מעלה פון מצות (בייַ פושעי ישראל) — „מלאים מצות כרימון״ — וואָס כאָטש דורך מצות ווערט ניט קיין יחוד פון דער מצוה מיט אידן, פונדעסטוועגן זיינען זיי (עכ״פ — כלים) „מלאים מצות״ [25], און דערפאַר איז „אין אור של גיהנם שולטת בהם״ [26].

און דאָס איז אויך דער דיוק „(מלאים מצות) כרימון״: פונקט ווי אַ רימון [27], הגם ער איז מלא פון גרעינים, זיינען אָבער די גרעינים אַ באַזונדער מציאות פאַר זיך, עד״ז בייַ פושעי ישראל הגם זיי זיינען מקיים מצות, איז אָבער ניט „גופן מצות״, נאָר „מלאים מצות כרימון״.

ואעפ״כ, כאָטש תלמידי חכמים האָבן אַ מעלה וואָס „גופן אש״, קען מען ניט אָפּלערנען אַז „אין אור של גיהנם שולטת״ ב„ת״ח״ פון „פושעי ישראל״, וואָרום ווען אַ ת״ח פאַלט דורך אין אַ דבר עבירה איז עס מער חמור ווי דאָס ווערט געטאָן פון אַ פושעי ישראל [ע״ד: ת״ח שגגות נעשו להם כזדונות [28]],

דאָקעגן קען מען ניט אָפּלערנען פושעי ישראל פון ת״ח, וואָרום ת״ח איז „גופן אש״, אַ מעלה וואָס איז ניטאָ בייַ פושעי ישראל [29].

ה. לויט דעם איז אויך פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס „תלמידי חכמים״ לערנט מען אָפּ פון „סלמנדרא״ און „פושעי ישראל״ פון „מזבח הזהב״:

„סלמנדרא״ איז „תולדת האש״, בדוגמת ת״ח וואָס „כל גופן אש״, זייַער מציאות איז תורה. מיט דעם ק״ו קומט ר״א אויך מסביר זיין: דאָ רעדט מען וועגן ת״ח וואָס „גופן אש״ — איז ווי קומט אַ חטא בייַ ת״ח; ולאידך, אויב ס׳איז בייַ זיי שייך חטאים, וואָס דערפאַר געפינען זיי זיך אין גיהנם, ווי איז מעגליך אַז אור של גיהנם אינו שולטת בהם (און זיי פאַרבלייבן „גופן אש״) ? אויף דעם קומט דער ק״ו פון „סלמנדרא״ וואָס „תולדת אש היא״.

די גמרא זאָגט [30] „עיקר טבילותא בנורא״, אַז דער עיקר המטהר פון טומאה איז אש (מער ווי מים). ולכאורה, וויבאַלד אַז אש איז מטהר פון טומאה, ער נעמט אַראָפּ טומאה, איז דאָך כש״כ אַז פון אש קען קיין טומאה ניט ווערן — זעט מען אָבער אַז פון אש ווערט אַ סלמנדרא — אַ שרץ טמא (עכ״פ אַ חי׳); און פון דער צווייטער זייט, וביחד עם זה, איז „הסך מדמה (פון דער סלמנדרא) אין אור שולטת בו״.

---

25) אבל אין הפ׳ שאלו שבסוג השני הם יותר בעלי עבירה מכמו הסוג הא׳ דבת״ח. וראה תר״א (פ, סע״ג): ע״ד מארז״ל ע״פ כו׳ שאפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרימון כי ריקנים אין פי׳ פושעים ומורדים ח״ו רק שאין בהם תורה, אבל מלאים מצות וד״א. ומה שנק׳ פושעי ישראל ראה לקמן בפנים ס״ו. ובהערה 34. אבל ראה תר״א מו, ג (ובאוה״ת לשם ויחי תתשל, ב). ד״ח קי, ג.

26) ראה תר״א (סח, ב) בהמשך להמבואר דהמצות הן לבושים ומקיפין והתורה היא מזון ופנימיות: „אבל ת״ח אין אור של גיהנם שולט בו כי התורה והמצות הן הממרקות מבית ומבחוץ״. אלא שבתו״א שם מבאר ב׳ הענינים בת״ח גופא, דהרי כל האומר אין לי אלא תורה כו׳ (יבמות קט, ב), אבל בכללות הר״ז ב׳ סוגים בבנ״י (ראה אגה״ק ס״ה. ובכ״מ), וזהו ב׳ המימרות שבגמ׳.

27) להעיר מאוה״ת במדבר ע׳ קכב. פלח הרמון שה״ש נג, ב.

28) ב״מ לג, ב. וש״נ. וראה הל׳ ת״ת לאדמוה״ז פ״ד ס״ג.

29) ולאידך: יש מעלה בקיום המצות (שבאנשים פשוטים) — הביטול והקב״ע הנעשה בקיומן, משא״כ (בת״ח ו)בלימוד התורה מכיון שעיקר (עבודתם) הוא (ב)השגה אינו מורגש בזה ביטול רצונו לגבי רצה״ע. וראה לקו״ש (ח״ט ע׳ 73. וש״נ) לענין מעלות הביטול שבזה״ג לגבי העבודה שבזמן הבית.

30) סנהדרין לט, סע״א.

איז דערפון מובן עאכו"כ ת"ח וואָס „כל גופו אש", אַז כאָטש ס'קען זיין די מציאות זיי זאָלן דורכפאַלן אין חטאים מצד דעם וואָס זייער נשמה געפינט זיך בגוף בשר ודם און אין עוה"ז וואָס „הרשעים גוברים בו"[31] — פונדעסטוועגן בלייבן זיי נאָך אַלץ „כל גופו אש", און „אין אור של גיהנם שולטת בהן".

משא"כ בא „פושעי ישראל", וואָס „מלאים מצות", בריינגט מען דעם ק"ו פון מזבח הזהב וואָס איז מצופה זהב, וואָרום דורך מצות ווערט אַ איד בלויז „מצופה", ער ווערט ארומגענומען פון דער מצוה און די מצוה באַשיצט אים[32], אָבער ער ווערט ניט מיוחד מיט דער מצוה, ווי דאָס איז ביי תורה.

ו. עפ"ז איז מובן דער טעם וואָס דעם ערשטן סוג רופט מען „ת"ח" און דעם צווייטן — „פושעי ישראל":

ווי‌באַלד ביי ת"ח איז „גופו אש", קען מען זיי ניט אָנרופן פושעי ישראל וכיו"ב, נאָכמער, מען טאָר זיי ניט מבזה זיין. דורך מבזה זיין אַ ת"ח איז מען מבזה תורה, וואָרום מ'קען ניט אָפטיילן דעם ת"ח פון תורה (ווי די גמרא זאָגט[33] „ת"ח שסרח אין מבזין אותו בפרהסיא"); דערפאַר זאָגט די גמרא „ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן" און דערפון איז ממילא פאַרשטאַנדיק אַז עס האָבן ביי זיי פאַסירט ענינים בלתי רצויים.

דאָקעגן אנשים פשוטים, כאָטש זיי זיינען מלאים מצות כרמון, איז מעגלעך מ'זאָל זיי מבזה זיין און דערביי ניט אָנרירן די מצות וואָס זיי פאַרמאָגן, וואָרום זייער מציאות איז ניט די מצות (ס'איז נאָר „מלאים מצות", כנ"ל).

[ואדרבה: די גמרא איז מדייק זיי אָנצורופן „פושעי ישראל" און זיי מבזה זיין[34], ווייל דער בזיון איז אַ טייל פון זייער כפרה. ע"ד ווי די גמרא זאָגט[35] חזקי' „גירר עצמות אביו על מטה של חבלים"].

ז. פון מרז"ל[36] הנ"ל „ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" — „בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כאו"א מישראל", איז פאַרשטאַנדיק, אַז פונקט ווי אין דעם משכן הפרטי זיינען דאָ צוויי ענינים פון תורה ומצות, אַזוי זיינען זיי אויך פאַראַן אין דעם משכן ומקדש הכללי:

דער ביאור בזה: אין דעם תכלית פון דעם משכן (ומקדש) זיינען דאָ צוויי דיעות. דעת הרמב"ן (כנ"ל) אַז עיקר החפץ במשכן הוא „מקום מנוחת השכינה שהוא הארון". און דעת

---

31) ע"ח הובא בתניא פ"ו.

32) ראה תוס' ד"ה שאין, ובחדא"ג. וע"פ המובן בפי' המשניות להרמב"ם כלים פי"א מ"ד, וכפי' מהר"י קורקס בדעתו (הובא לעיל ע' 311 הערה 20), שטעם רבנן (בגמ' לפנ"ז שהמזבחות אינן מקבלים טומאה) מפני שהן מצופין היינו (גם) שהציפוי מבטל להכלי שלא יקבל טומאה, תומתק ביותר השייכות כאן (ראה לקמן בפנים סי"א) בפושעי ישראל שהמצות (שהם לבושים — ציפוי) פועלים הביטול דמהותם (שע"ש זה נקראו) פושעי ישראל, שאין אש של גהינום שולטת.

33) מנחות צט, ב.

34) ועפ"ז מתורץ דיוק התוס' כאן (ד"ה פושעי ישראל) ובמפרשי הע"י — כי זה שנק' פושעי ישראל הוא לא מצד היותם פושעים יותר מת"ח. וראה לעיל הערה 25.

ולהעיר דגדולה מזו מצינו בהקדמה לאמ"ב (הובא בד"ה זכור תר"פ ספ"א) דמי שאינו משתדל להבין אחדות הוי' הוא בכלל „פושעי ישראל (בנשמתם)".

35) פסחים נו, א. ובפרש"י. ברכות י, ב. ובפרש"י.

36) ראה לעיל הערה 10.

הרמב"ם [37] אַז דאָס איז „להיות מקריבים בו קרבנות".

וי"ל, אַז בעצם הענין איז מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: אין דעם „ושכנתי בתוכם" אין משכן, זיינען דאָ צוויי ענינים: א) אין משכן זאָל זיין אלקות בגלוי ובאופן פנימי, ד. ה. אין אַן אופן פון יחוד, ב) די השראת השכינה זאָל זיין „בתחתונים", דורך דעם בירור פון ענינים תחתונים, גשמיים כו', ווי דער ענין פון מצות, וואָס זיינען מלובש אין דברים גשמיים דוקא.

און דאָס זיינען די צוויי ענינים פון „ארון", און „קרבנות" והמשכן בכלל:

א) אין ארון (ענין התורה) איז געווען אלקות בגלוי, „מקום הארון אינו מן המדה" [38] — מ'האָט געזען אַז די מציאות פון דעם מקום גשמי של הארון איז אלקות, וואָס נאָר ער איז נמנע הנמנעות [39], אמתים וחצי וגו' ובדוקא ובדיוק און אינו מן המדה צוזאַמען — וואָס דאָס איז מעלת היחוד וואָס טוט זיך אויף ע"י התורה [40] כנ"ל;

ב) דער ענין פון עבודת הקרבנות, און אַזוי אויך דער משכן בכללותו, וואָס מ'האָט געגומען י"ג [41] (ט"ו [42]) דברים גשמיים און פון זיי געמאַכט אַ מקדש פאַר דעם אויבערשטן — איז המשכת השכינה בתחתונים [43], ע"ד דער בירור פון דברים גשמיים ע"י קיום המצות. וואָס הגם אויך אין דעם משכן בכלל און ביי קרבנות בפרט איז געווען גילוי אלקות, עס זיינען געווען נסים וכו', איז עס אָבער דאָרט ניט געווען באופן אַז דער גוף המציאות פון די דברים גשמיים איז געווארן אלקות [44].

ח. עפ"ז איז מובן וואָס די מדרשים הנ"ל (בתחילת השיחה) זיינען מחלק צווישן דעם ארון און דעם (כללות ה)משכן, כאָטש אין אַלגעמיין איז מנוחת והשראת השכינה במשכן געווען אין און דורך דעם ארון — וויל בפרטיות זיינען פאַראַן דערביי צוויי ענינים:

א) „אכסניא לעצמי" — וואָס דאָס איז די המשכת השכינה אין די דברים גשמיים פון משכן (און עבודת הקרבנות וכו'), וואָס די „אכסניא" איז ע"ד דער ענין המצות, ס'איז דער פאַרבונד צווישן אלקות מיט וועלט — אַן „אכסניא" (ודירה) בעוה"ז הגשמי.

ב) „אכסניא לתורה" — די השראת השכינה ווי ס'איז אין ארון, וואָס אין דעם איז דאָ די מעלה פון יחוד, וואָס אלקותו ית' איז מיוחד מיט'ן ארון, ומקום ארון כו', כנ"ל. וואָס דאָס איז

---

37) ריש הל' ביהב"ח. ספהמ"צ מ"ע כ. הובאו (ב' הדיעות) ונתבארו בלקו"ש ח"א ע' 116 ואילך.

38) יומא כא, א. מגילה י, ב. ב"ב צט, א. וראה לקו"ש ח"א ע' 319 ואילך.

39) שו"ת הרשב"א ח"מ סי' תיח. ס' החקירה להצ"צ ע' 68 ואילך.

40) ראה תניא פנ"א-נג. ספל"ז.

41) שהש"ר פ"ד, י"ג. זח"ב קמח, א. תנחומא תרומה ה. הובא בפרש"י ר"פ תרומה. ועוד. וראה אוה"ת תרומה ע' א'שפג (ושם: שהם לנגד הי"ג ת"ד כו' שנמשך ע"י מעשה המצות דוקא). א'שצ.

42) בחיי תרומה כה, ז. כלי יקר שם, ג. וראה זהר שם קלה, א.

43) ראה באורוכה לקו"ש ח"ג פ' תרומה. ח"ו ע' 197 ואילך. ובכ"מ.

44) ולאידך: אף שגם הארון (תורה) הוא מדברים גשמיים, אעפ"כ להיותו מיוחד בתכלית ועד שמקום ארון אינו מן המדה, אי"ז אמיתית הענין ד(דירה ב) תחתונים. בדוגמת המבואר (ראה לקו"ש תרומה בהערה שלפנ"ז) שעיקר הענין דושכנתי בתוכם — דירה בתחתונים הוא לא בקיום המצות כ"א בעניני הרשות בכל מעשיך לש"ש ובכל דרכיך דעהו כו'.

בדוגמת המעלה פון ת"ח[45], אז דורך תורה ווערט „גופן אש"[46].

ט. דער אויבענדערמאַנטער חילוק צווישן תורה ומצות אין זייער פעולה אין דעם מקדש פרטי, ד. ה. אין דעם אידן וואָס לערנט תורה און איז מקיים מצות, און אַזוי אויך אין מקדש הכללי — קומט מצד דעם חילוק פון תורה ומצות ווי זיי זיינען פאַרבונדן און מיוחד מיט אלקות[47]:

אויף תורה שטייט[48] „אורייתא וקוב"ה כולא חד", ד. ה. תורה און אלקות איז איינס, ניט ווי אַ זאַך וואָס איז פאַר־בונדן מיט נאָך אַ זאַך, נאָר ס'איז „חד", ס'איז איין מציאות.

דאַקעגן מצות, וואָס זיינען רצון העליון, ווערן אָנגערופן „אברין דמלכא"[49], ובדוגמת אברים למטה, כאָטש זיי זיינען בטל צום נפש, זיינען זיי אָבער ניט מיוחד מיטן נפש. ענין המצות איז אַן אָנזאָג צו אַ מענטשן — ניט ווי תורה וואָס זי איז פאַראַן אויך אייַדער דער מענטש לערנט זי[50].

און דערפאַר, בשעת אַ איד לערנט תורה, חכמתו ית' וואָס איז איינס מיט אלקות, פועל'ט עס אויך ביים אידן דביקות ויחוד מיט תורה און אלקות.

אָבער בשעת אַ איד איז מקיים אַ מצוה און טוט דעם רצון וציווי פון דעם אויבערשטן, וואָס דאָס איז אַ ציווי און אַ באַפעל צום אידן, פועל'ט דאָס אַ ביטול אויף דעם מענטשן, (ער איז זיך מבטל און איז מקיים דעם רצון ה'), ער ווערט אָבער ניט מיוחד מיט דער מצוה.

יו"ד. לויט דעם וועט מען קלערער פאַרשטיין ווי אין דעם ענין פון „ושכנתי בתוכם", (אפילו נאָר אין דעם חלק דער־פון פון) צו מאַכן אַ דירה לו ית' בתח־תונים[51], פאַדערט זיך סיי דער ענין פון תורה און סיי דער ענין פון מצות.

די כוונה וואָס נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים איז דאָך אַז עצמותו ית'[52] זאָל שורה זיין דאָ למטה בעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו[53]. און אויף דעם דאַרף מען האָבן צוויי זאכן א) אַן ענין וואָס זאָל ממשיך זיין עצמותו ית', ב) אַן ענין וואָס פועל'ט אַז די המשכה זאָל זיין בתחתונים.

און דאָס איז דער חילוק צווישן תורה און מצות: תורה, ויבאַלד אַז אורייתא וקוב"ה כולא חד, איז על ידה המשכת עצמותו[54], עס פועל'ט אָבער ניט אַז

---

45) ראה קיצורים והערות לתניא פ"ה (ע' צ) לענין המע' ש„בידיעת התורה כו' גם חכמת ה' בקרבו" — „על דרך צמצם שכינתו כו'".

46) וברמב"ן ר"פ תרומה להיות שמבאר ש„סוד המשכן הוא שיהי' הכבוד אשר שכן על ה"ס" שיהי' גילוי השכינה כמו במ"ת (הובא ונתבאר באוה"ת תרומה ס"ע א'תכח ואילך) לכן דייק „מקום מנוחת השכינה שהוא הארון".

47) וכן משמע מתניא פכ"ג, ובקיצורים והערות לשם (ס"ע קד ואילך). וראה אוה"ת ואתחנן דרושים עה"פ ושננתם בביאור תלמוד גדול או מעשה.

48) הובא בתניא שם בשם הזהר. וראה זח"א כד, א. ח"ב ס, א. ת"ז ת"י בתחלתו. לקו"ת נצבים מו, א.

49) תקו"ז (סוף תל"א) הובא בתניא שם.

50) ראה קצוה"ע שם (ע' קה). וראה לקו"ש ח"ט ע' 65.

51) תנחומא נשא טז. וראה גם במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. ד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ו.

52) ראה המשך תרס"ו שם (ס"ע ג) ובכ"מ.

53) תניא שם.

54) ראה תניא פנ"א־נג. ספל"ז. וראה (לענין המשכן) לעיל הערה 6. ובתנחומא שם בסופו: וכל מקום שהתורה שם השכינה שם עמה. — נמצא פעולת התורה בשתיים: א) ממשיכה העצמות, ב) יחוד, כולא חד. וי"ל דדוקא לפעולה הב' צ"ל באופן

עצמותו ית' זאל נמשך ווערן בתחתונים, להיות אז אפילו ווי תורה קומט אראפ למטה איז זי העכער פאר התלבשות[55] אין דברים תחתונים גשמיים[56].

דאקעגן מצות, וואס זיינען „אברין דמלכא", און אראפקומענדיק למטה ווערן זיי נתלבש אין דברים גשמיים, ואדרבה: דאס איז כל ענין המצות נעמען דברים תחתונים גשמיים און פועל'ן אין זיי א בירור וזיכוך דורך עשיית המצות בהם, איז ע"י פועל'ט מען אז המשכת עצמותו ית' זאל אראפ קומען און שורה זיין בתחתונים[57].

יא. עפ"ז איז אויך פארשטאנדיק דער המשך און די שייכות פון די ביידע מימרות וואס „אין אור של גיהנם שולטת" ב„ת"ח" און „בפושעי ישראל" צו דער סוגיא [און דאס וואס ביידע מימרות ברייגען זיך דוקא אין מס' חגיגה און ניט אין מס' עירובין]:

דער תוכן פון ביידע מימרות איז, אז מ'דארף זיך מתבונן זיין בפרטי הדברים און דעמאלט זעט מען אז ביי אידן — סיי ת"ח און סיי פושעי ישראל — זיינען די עבירות שבהם נאר א ציפוי און א דבר טפל אליהם, און דער עיקר שבהם איז טוב וקדושה.

און דאס קומט בהמשך צו דער סוגיא פריער בנוגע די מזבחות אין דעם מקדש, אז זיי קענען ניט מקבל זיין קיין טומאה להיות אז א התבוננות אין די פרטי הדברים באוויזט אז זייער ציפוי של מתכות איז בטל לגבי עיקר המזבח[58].

און ויבאלד אז אין השראת השכינה שבמשכן זיינען דא די ביידע ענינים[59], ענין התורה און ענין המצות, דעריבער

ד„ידיעת התורה" (ראה תניא פ"ה).

ועפ"ז „אכסניא לעצמי" שקודם „אכסניא לתורה" — היינו לא לעצמות. ויתרה מזה מצינו — לפני מ"ת (שעדיין קיימת הגזירה דעליונים לא ירדו למטה) — נקרא מקום ביהמ"ק בית מלוני (סנה' צה, ב).

55) ראה ד"ה ויאמר משה תש"ד פ"כ. וראה ברכות כב, א. ובהנסמן בלקו"ש כרך ח ע' 352.

56) ועד"ז בנפש האדם, דלהיות שהתורה פועלת יחוד האדם, ה"ז רק בבחי' העליונה שבאדם „שכל", וגם בלבושים רק במחשבה ודיבור ולא כח התחתון שבאדם — מעשה, כבתניא פכ"ג ופל"ו, ולכן צריך למצות דוקא. וע"ד הנ"ל הערה 44 לענין הארון.

57) כמבואר בתניא פל"ז. ולהעיר מאוה"ת ואתחנן שם.

ומה שלפעמים מבואר שהמשכת העצמות היא ע"י קיום המצות ופעולת התורה היא שהעצם יהי' בגילוי (ראה לקו"ש ח"ח ע' 190. ע' 353) —

הרי: א) זהו בדרגא התחתונה שבתורה (כפי שהיא בהשתלשלות), אבל ע"י בחי' העליונה שבתורה פנימיות אבא שהוא פנימיות עתיק (ראה לקו"ת ס"פ בהעלותך) — נעשית המשכת העצמות. ב) המשכת העצמות היא ע"י מעשה המצות דוקא, לפי שהכוונה ד„נחאווה הקב"ה כו'" — שהיא בעצמותו ית', למעלה מטו"ד (כמאמר אדה"ז — המשך תרס"ו בתחילתו) — היא ב„תחתונים" דוקא, ש„אין תחתון למטה ממנו" שמושלל מגילוי אור (ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 21 ואילך), ובאדם גופא — ה„תחתון" שבו — מעשה המצות דוקא (ראה התמים ח"א ע' ל),

אלא שהמשכת וגילוי העצמות במצות הוא ע"י התורה. וע"ד המבואר לענין גילוי כח העצמות שנמצא במל' (ובהיש הגשמי) מצד נעוץ תחלתן בסופן, שיש בזה ב' פרטים: א) שהאור מעורר ומגלה כח העצמות שבמל'. ב) המשכת כח העצמות בבחינת מל' היא ע"י האור (ראה המשך תרס"ו ע' תקכח. ד"ה יחיינו תרצ"ד פי"ד. וראה אגה"ק ס"כ (ושם בסופה: גודל מעלת המצות מעשיות). ועוד).

ולהעיר גם מסידור (צח, ג. ביאור למ"ש בלק"א פנ"ב-ג), שהטעם שבלוחות שבארון הי' גילוי עצמות אוא"ס (שלא ע"י השתלשלות) „מפני יו"ד הדברות שבלוחות אבן שהן בדברים תחתונים דוקא".

58) כמבואר כ"ז בארוכה לעיל ע' 317 ואילך (סעיף יא. יג).

59) להעיר מפרש"י (תצוה כט, מב): ויש מרבותינו .. שמעל מזבח הנחושת הי' הקב"ה מדבר .. וי"א מעל הכפרת.

בריינגט די גמרא[60] בהמשך לזה[61], באַ

דעם מקדש הפרטי שבכאו"א מישראל, אַז אויך במקדש זה זיינען דאָ די ביידע ענינים פון תורה און מצות, וואָס דאָס איז דער עיקר פון יעדערן פון זיי, ביי ת"ח און ביי פושעי ישראל[62], און דאָס קען ניט בטל ווערן ע"י עבירות, וואָס זיינען נאָר אַ ציפוי לגבי זייער עצם מציאות[63].

און עפ"ז איז אויך מובן דער סדר, פריער בריינגט די גמרא די מימרא בנוגע „ת"ח" און ערשט דערנאָך ווען „פושעי ישראל" (הגם אַז אין דער גמרא ווערט דערמאָנט מזבח הזהב ערשט ביי דער צווייטער מימרא בנוגע פושעי ישראל) — ווייל אַזוי איז דער סדר בכלל „לימוד מביא לידי מעשה"[64], און אַזוי אויך — אין דער פעולה פון השראת השכינה אין מקדש (הכללי והפרטי): פריער איז דאָ די המשכת העצמות ע"י התורה, און דערנאָך ווערט עס נמשך „בתחתונים" — ע"י המצות.

(משיחת כ"ף מנ"א תשל"א.
ד"ה פדה בשלום תשל"ב)

---

60) משא"כ במס' עירובין מכיון שאין המדובר בענין המזבח — המקדש, אי"צ לפרט במקדש הפרטי ת"ח ופושעי ישראל. וי"ל שבפושעי ישראל שם נכללים גם ת"ח, ואין זה בזיון להתורה שלהם, כי אין מפורש הדיבור אודותם, כי נכללו יחד.

ועפ"ז י"ל (ע"ד הרמז עכ"פ) השינוי בהמימרות, שבנוגע לת"ח מתחיל ר"א „ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן", ובנוגע לפושעי ישראל מתחיל ר"ל „אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל" (כפי הגי' בגמרא. משא"כ בע"י. וכ"מ גי' התוס' ור"ח כאן). שלכאורה ה"ז שינוי לא רק בסגנון: כשאומרים „ת"ח אין אור של גיהנם שולטת", הרי הסוגיא הוא ע"ד ת"ח, (שאין האור שולטת בהן); ומהלשון „אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל" משמע שהסוגיא הוא — ב„אור של גיהנם", (ועל' אומרים שאינה שולטת ב„פושעי ישראל"). ובמס' עירובין הגירסא שלפנינו היא „פושעי ישראל אין אור של גיהנם כו'" וכהסגנון של ר"א כאן בנוגע לת"ח.

והביאור: מאר' דמימרא בנוגע לפושעי ישראל הוא ר"ל, ור"ל מכיון שה' נזהר בדיבורו ביותר, ונזהר לדבר רק עם אינשי דמעלי (וביותר — ראה יומא ט, סע"ב) כשיש ברירה — לא קבע דיבורו בענין פושעי ישראל כ"א בברייתו של הקב"ה אור של גיהנם (פסחים נד, א). אבל בעירובין מכיון שאין מבדיל ת"ח בפ"ע — שמזה מובן שבעניני סוגיא ההיא פושעי ישראל שולל רק פושעי או"ה (ראה שם: הא בפושעי ישראל הא בפושעי או"ה) אבל (גם) ת"ח בכלל — ליתי לן בה. (ובתוס' שם מיישב הסוגיא דחגיגה.

ובכמה דפוסי דהש"ס —

בדפוס ראשון (וויניצי', ר"פ); אמשטרדם, ת"ו; ברלין־פרנקפורט, תצ"ד; (ובשער שם: כפי אשר נדפס בבסי"ליאה וכאשר נדפס שני פעמים פה ק"ק פ"פ דאדר) —

ליתא תוס' זה. כן ליתא בע"י דעירובין אמשטרדם תק"א, פיורדא תקכ"ו; ברלין, חורב, תרפ"ז

ובש"ס — בדפוס אמשטרדם תע"ו; זולצבך תקכ"ו — נמצא תוס' זה בכש"ס ווילנא באותיות קטנות ובחצאי ריבוע).

61) ועוד: במקדש עצמו הרי מזבח מכפר על אדם (כבגמרא שם לפנ"ז) ולכן בהמשך להמדובר ע"ד המזבח מביא ב' הסוגים שבמקדש הפרטי שצריכים כפרה.

62) ועפ"ז יומתק מה שא' בתנחומא (פקודי ח. ועד"ז שמו"ר פנ"א, ז) עה"פ משכן העדות: בזכות התורה והקרבנות אמר הקב"ה אני מציל אתכם מן גיהנם. שהם ב' הענינים דתורה ומצות שבמקדש הכללי והפרטי.

63) והיינו, דההמשך שבהמימרות שבגמ' לענין ציפוי המזבחות הוא לא מצד דברי ר"ל „ק"ו ממזבח הזהב" שה' מצופה זהב, אלא בהתוכן דענין הציפוי בישראל שהן בדברים בלתי רצויים שבטלים לגבי פנימיותם.

וק"ו ממזבח הזהב דר"ל הוא אדרבה לענין המצות בפושעי ישראל, שלגבי מעלת היחוד של תורה בת"ח הוא ע"ד ענין הציפוי, כנ"ל בפנים באורכה.

64) ב"ק יז, א. וש"נ.